

M. Kiss Csaba

Boldogságkönyv

M. Kiss Csaba

Boldogságkönyv

ATHENAEUM

Copyright © M. Kiss Csaba, 2017

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős kiadó: Az Athenaeum Kiadó ügyvezetője
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
Telefon: 1-235-5020
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado
athenaeum@lira.hu

ISBN 978 963 293 699 4

Felelős szerkesztő: Szabó Tibor Benjámin
Szerkesztette: Tegyi Timea
Műszaki vezető: Drótos Szilvia
Borító: Földi Andrea
Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült a Szekszárdi Nyomdában, 2017-ben
Felelős vezető: Vadász Katalin igazgató

Nyáry Krisztián

Negyvenöt éves. Irodalomtörténészből lett a legmenőbb, nagy kommunikációs és marketingcégek vezető munkatársa, illetve városházi szóvivő Budapesten, valamint Demszky Gábor választási kampányainak levezénylője. De irodalmi lapot is szerkesztett. Volt a Magvető Könyvkiadó és az Athenaeum Kiadó igazgatója. Jelenleg az ezeket a kiadókat is tulajdonló Líra csoport kreatív igazgatója. Mindemellett még négy sikerkönyv megírására is jutott ideje *(Így szerettek ők 1–2., Igazi hősök – 33 magyar, Merész magyarok – 30 emberi történet)*. Az egyik Duna-parti cukrászdában beszélgetünk, és bár ez nem túl férfias, kóla és somlói galuska társaságában mulatjuk az időt.

A pszichológus gyereke

A szüleim korán elváltak, én anyámmal nőttem fel. Pszichológus volt, a Tűzoltó utcai gyerekklinikán is dolgozott. Az egy nagyon kemény hely volt, halálos beteg gyerekeken próbáltak segíteni. Anyám, ha éppen nem tudott hova tenni, úgy, ahogy más gyerekeket is a szülei, bevitt a munkahelyére. Polcz Alaine volt a főnöke, ő vigyázott rám néhányszor. Alaine néni berendezett egy nagy terepasztalt, mert az volt a módszere, hogy az azon játszadozó gyerekeket figyelte, vizsgálta és elemezte. De nekem az az asztal csak egy sima játszóhely volt, és semmit sem éreztem a körülöttem zajló tragédiákból. Anyám dolgozott Lipótmezőn is, az ország legnagyobb elmeagyógyintézetében, és oda is bevitt, de én ott is jól éreztem magam, egyáltalán nem zavart, nem viselt meg a bolondok látványa. Mondjuk, nagyon sok olyan pszichológust ismertem, akik maguk is bolondnak tűntek. Rengetegen jártak hozzánk a lakásunkra, és én figyeltem a beszélgetéseiket.

Nem olyan régen előadást kellett tartanom egy szakmai kongresszuson, Keszthelyen, ahol hatszáz pszichológus volt, és mondtam is nekik, hogy én pszichológusok között nőttem fel, de szerencsére ez nem látszik rajtam. Megúsztam különösebb sérülés nélkül.

Kis város, nagy történetek 1.

Szentesen két nagy durranás volt. Az irodalmi-drámai osztály, ahova én is jártam, és a vízilabdacsapat. Szentés akkoriban a

magyar póló egyik központja volt, tele válogatottakkal. Az hamar kiderült, hogy belőlem nem lesz színész. Az meg, persze, fel sem merült, hogy pólós karrier várna rám.

A drámai osztályban csupa olyan gyerek gyűlt össze, akik többsége már nyolcadikban is exhibicionista hajlamú kiskakas volt a maga szemétdombján, tehát imádott szerepelni meg az osztály központjában állni. A közös szemétdombunkon a sok kiskakas között én azonnal láttam, hogy a többiek jobbak nálam színészi képességek terén. Úgyhogy én inkább az irodalomra koncentráltam, gondoltam, majd lesz belőlem dramaturg vagy ilyesmi. Aztán mégis felvételiztem a főiskola színész szakára, mert akkoriban úgy volt, hogy a Színművészetről minden évben lejött Szentesre a vizsgabizottság, és külön felvételit tartottak az iskolánkban. Valamilyen, előttem ismeretlen okból kifolyólag az első rostán át is mentem, de aztán a másodikon már kiszórtak. Ott már táncolni is kellett, én meg begipszeltetem a lábamat, hogy megússzam. Borzalmas színész lettem volna.

Egyébként ott nagyon sok olyan készség alakult ki bennem, amit később hasznosítani tudtam. Valószínűleg Szentesnek köszönhetem, hogy meg tudok élni abból, hogy gondolkodom, dumálok és írok. Ennek van egy darwini magyarázata is, a természetes kiválasztódás.

A drámatagozatos osztályunkba öt fiú és huszonöt lány járt. Úgy tűnt, jó eséllyel indulhatunk harcba a lányokért, de persze ott voltak a vízipólós fiúk. És minden csaj beléjük lett szerelmes. Szentesen a tesiórák egy része természetesen úszásóra volt. Már az első napon kivittek minket a strandra, és a pólós srácok, amint meglátták a gimis csajokat, azonnal kiálltak a medence szélére tusolni. Beszívták a levegőt, negyvenöt percig benntartották, a

lányoknak meg egész órán tátva maradt a szájuk, és bámulták őket, ügyet sem vetve az okos, tehetséges, művelt, ámde kevésbé attraktív testű, mondhatni, csenevész osztálytársaikra. Látszott, hogy mi, az osztály fiai ezen a fronton elvéreztünk. Egyetlen esélyünk maradt: ha megtanulunk dumálni. Tehát a verbális készségeim fejlődését a vízilabdásoknak köszönhetem.

A medence közelében elég hosszú ideig meglehetősen vacakul éreztem magam. Én egyébként tudtam úszni, azt viszont nem tudtam, hogyan kell szülők nélkül élni egy kollégiumi szobában, például életemben nem vasaltam. Ott viszont néha muszáj volt. A portáról lehetett kérni vasalót, ha szükség volt rá, de én nem tudtam, mikor van rá szükség és mikor nincs. Így tehát az első úszó szintfelmérésre készülve egyebek mellett kivasaltam a fűrdőgatyámat is, ami nejlonból volt, tehát szétégett, és amikor felvettem, akkor szét is reccsent a fenekemen. Mivel nem nagyon akartam, hogy mindenki a kilógó fenekemen röhögjön, elképesztően hülye úszótempókat csináltam. Próbáltam háton úszni, hogy eltakarjam a lyukat, de amúgy mellen kellett, és hát a feladatot sem akartam szabotálni, mert a tesitanártól is féltam. El tudod képzelni, milyen mozgás jött ki ebből? Az eredménye az lett, hogy belöktek a rossz úszók közé. Jó időbe telt, mire onnan egy kicsit feljebb küzdöttem magam, de sohasem váltam jelentős úszóvá.

Az viszont teljes elégtétel, hogy az egyik osztálytársnőm, Bártfai Andrea, Zsöme, akinek eleinte szintén vízipólós pasija volt, negyedikben már velem járt, és később hozzám jött feleségül.

Találkozások Esterházyval

Két hete voltam a Magvető igazgatója, amikor el kellett mennem Esterházy Péterhez tárgyalni a következő könyve honoráriumáról. Rég izgultam így feladat miatt. Úgy nőttek fel, hogy Esterházy már Esterházy volt, irodalmi zseni, akiért rajongtam. A közöttünk lévő huszonkét év korkülönbség eleve nem volt kevés, de én ráadásul úgy éreztem, tudásban, intellektusban elérhetetlen messzeségben, fényévekre jár előttem. Na, most képzeld el azt a helyzetet, amikor ifjúkorod egyik meghatározó idoljával arról kell beszélgetned, mennyi honoráriumot szeretne a következő könyvéért. Én nehezen tudtam elképzelni. Úgyhogy útban a lakása felé többször elpróbáltam magamban, hogyan is vezetem elő ezt a dolgot könnyedén és elegánsan. Végül ott álltam a küszöbén, és alig mertem megnyomni a csengőt.

Azért is volt bennem némi görcs, mert azt gondoltam, bizonyos szempontból azon múlik az én kiadói igazgatói sikerem vagy kudarcom, hogy a Magvető vezető szerzői, mint például Spiró, Parti Nagy, Nádasdy és hát főleg a hazai irodalmi élet vezéralakja, Esterházy elfogad-e engem vagy nem fogad el. Elődöm, Morcsányi Géza – olyan, legendás irodalmi szerkesztő és kiadó volt, akit mindenki nagyon szeretett, nagyon sokan az ő kedvéért mentek a Magvetőhöz – igyekezett segíteni. Tudtam, hogy én őt nem pótolhatom, nem is szabad ezt akarnom. Géza ezekkel a vezető szerzőkkel egy generációhoz tartozik, én, a húsz évvel fiatalabb utódja nem tudok majd a felebarátjuk sem lenni, nemhogy egy egész.

Szóval ott álltam Esterházy küszöbén, egy üveg kiváló borral a hónom alatt. Kedves Péter, akkor beszéljünk a honoráriumodról – ízlelgettem a mindenféleképpen idétlen mondatot, aztán bebocsáttatást nyertem.

Beszélgettünk, és azt hiszem, jó benyomást tettem rá. Kicsit olyan volt ez nekem, mint egy vizsga. Péter mindenkire nagyon figyelt, így rám is. Látszólag könnyedén dobott fel különböző témákat, de én tudtam, hogy a lazasága mögé rejtőzve nagyon tudatosan figyeli, mire hogyan reagálok és hogy egyáltalán mennyire érdekel a munkám tartalmi része. Mindent meg tudtunk beszélni, azt hiszem, megkedvelt.

Nem sokkal ezután volt egy rendezvény, ahol Morcsányi Géza elköszönt a szerzőktől, engem pedig bemutatott nekik. Tudtam, itt is befolyásolja a fogadtatásomatt, hogy Esterházy hogyan viszonyul hozzám. És valóban nagyon-nagyon sok múlt azon, hogy Péter – köszönhetően a korábbi vizitemnek – a hivatalos rész után néhányszor odajött, kedélyesen beszélgetett, nevetgélt velem és bemutatott az embereknek. Olyan volt ez az egész, mint valami pappá szentelési rítus, amit Esterházy Péter celebrált, és amelynek végén már látszott, hogy nagyjából elfogadtak. A kedvességét én pedig azzal háláltam meg, hogy a következő alkalommal hatalmas bakit ejtettem.

Péter hatvanötödik születésnapjára megjelentettünk egy vele készült interjúkötetet, *A napok iszkolása* címmel. A bemutatón egy idős, amerikai irodalomtörténész hölgy, Marianna Birnbaum beszélgetett velem. Tudod, ha az elismert írók életkori mérföldkőhöz érnek, a tisztelet jeléül szokás megjelentetni róluk egy

monográfiát vagy egy tisztelegő esszékötetet. Mivel Marianna már korábban is készített Péterrel interjúkat, azt találtuk ki, hogy most, huszonöt évvel később is legyen így. Készüljön egy szabálytalan beszélgetéskötet olyan interjúkkal, amilyeneket Esterházyval csinálni lehet, olyan, amit lényegében ő ír meg. Minden egyes válasza irodalmi igényességgel megírt szöveg; Marianna és az interjúalanya nagyon sokat dolgoztak ezen a könyvön. A kötet bemutatóját a Millenárison tartottuk, ötszáz vendég előtt, az áprilisi könyvfesztiválon, és Péter arra kért, én vezessem le ezt a bemutatót. Én rögtön az első megnyilvánulásomat elcsesztem. A könyv címe ugye *A napok iszkolása*, de van neki több mint harminc évvel korábbról egy fontos írása, *A próza iszkolása*. Nekem természetesen sikerült bejelentennem, hogy megjelent *A próza iszkolása*. De Péter nagyon kedves humorral reagált a bénázásomra, feloldotta bennem a feszültséget, feloldotta a közönséget, és végül egy nagyon jó, sikeres beszélgetés alakult ki kettőnk között.

Amikor az iszkolás bemutatóját tartottuk, ő már beteg volt, de még nem tudta, legfeljebb érezte. Júniusban vált hivatalosan is bizonyossá, hogy súlyos beteg. Az *ÉS*-nek volt egy vacsorája, ő szerzőként ment el oda, és ott, mintegy mellékesen, könnyedén elmondta, hogy laza hasnyálmirigyrákja van.

Rögtön másnap írtam neki egy levelet. Tudtam, hogy a betegsége gyógyulási esélye elenyészően kicsi. Azt is tudtam, hogy vele nem kell ilyen értelemben udvariaskodni. Úgyhogy azt írtam neki, ha bármit szeretne a könyveivel kapcsolatban, életműkiadást, új kötetet, bármit, abban én, a kiadó vezetőjeként

partner leszek. Mondja meg, miben és hogyan tudunk segíteni. Szerintem ő nagyon jó néven vette, hogy én tudom, mi a helyzet, de azzal foglalkozom, ami a dolgom, és ezzel próbálok segíteni. Jó pár e-mailt váltottunk ezek után, amelynek egy része vicces volt, más része munka. Nem voltunk barátok, de egy jól működő, mondjuk így, baráti munkakapcsolat alakult ki közöttünk. Ehhez talán az is hozzájárult, hogy Péter tudta, a feleségem egy hasonlóan gyors lefolyású betegségben halt meg. Tehát ő tudta, hogy én pontosan tudom, mi ez, de erről soha nem beszélgettünk, csak végig ott lebegett kettőnk között.

Péternek nagyon fontos volt, hogy szeressék, és hiába volt a rákja előrehaladott stádiumban, a júniusi könyvhétre összeszedte magát annyira – elsősorban pszichésen lehetett ez hatalmas feladat neki –, hogy eljőjön és megnyissa. Kétszer is dedikált, kétórás sor állt a téren. Ez még a teljesen egészséges embert is baromira megviseli, de ő végigcsinálta. Ezt még meg akarta csinálni.

A hasnyálmirigyrák maximum másfél éves lefolyású kór. Péterrel hamarabb végzett. A halála előtt két héttel találkoztunk utoljára. Elmentem hozzá, az utolsó könyve adminisztrációit intéztük. Tudtuk mind a ketten, hogy vélhetően soha többé nem találkozunk. Soha nem panaszkodott. Eleganciával, bölcsen és fegyelemmel viselte a betegségét. A többi dologról most nem beszélnék. Még nagyon friss, nagyon személyes, és Péter nyilván azért volt hozzám bizalommal, mert azt is tudta, hogy én nem fogok beszélni.

Mások ötlete

Magamnak való, csendes gyerek voltam. Még a gyerekkori rosszalkodásaim is csendes rosszalkodások voltak. Járt nálunk egyszer egy néni Ausztráliából, valami rokon, és anyám kizárt a szobából, mert ők felnőtt dolgokról beszélgettek, mire én bosszúból szép csöndben, egy körömollóval trimmeltem a nercbundáját. Tehát nem hangos rosszaságokat követtem el. Máskor sem hisztiztem ordítva, csak elvágtam a telefonszinórt vagy összefirkáltam anyám könyveit, mert nem jött haza időben. Percenként egy oldalt, teljes csöndben. Csendben találtam ki az életemet is. És jól kitaláltam.

Felnőttkoromban viszont bizonyos területen fordult a kocka: munkaügyekben mindig mások találták ki, hogy mi lesz jó nekem. És igazuk volt. Én úgy lettem egyetemi oktató Pécsen, hogy hallgató voltam, és a tanszékvezetőm azt mondta, maradjak ott. Irodalomtörténetet, azon belül a 19. századi magyar költészet történetét oktattam. Azaz tanársegédként éppen azt, amit kellett, tehát ha kiesett egy 20. százados kolléga, akkor engem vezényeltek ki a helyére. Utána kitalálták helyettem, hogy foglalkozzak kommunikációval. Az egyik kollégám, aki filozófiát oktatott és sajtófőnök lett a budapesti Városházán, elhívott sajtósnak. Azt sem tudtam, mit csinál egy ilyen, de izgalmasnak képzeltem, tehát mentem. Gyorsan és rengeteget tanultam ott, mert a hadügy kivételével lényegében mindennel kellett foglalkoznom. Egyik nap színházak, másik nap hajléktalanprobléma,

harmadik nap csatornázás, negyedik nap idegenforgalom vagy köztisztaság, tömegközlekedés, akármi. Aztán, amikor a filozófus elődöm leköszönt a sajtófőnöki posztról, kitalálták, hogy én legyek az utódja. Főosztályvezetői rangban huszonnégy évesen? Mondtam is a feleségemnek otthon, hogy azt mondták, legyek én a sajtófőnök, de hát ez hülyeség, nem vagyok én jó hivatalnoknak! Irodalmárként hogy tudok majd megírni, mondjuk, egy hivatalos előterjesztést? A feleségem azt mondta, ne legyek hülye, fordítva nehezebb helyzetben lennék, vagyis, ha hivatalnok volnék, és irodalmi szövegeket kellene írnom, úgyhogy próbáljam csak meg. Bejött.

Utána egy nemzetközi PR-ügynökségnél dolgoztam, mert hívtak. Talán egyedül a könyvírás volt a saját ötletem. Már három kötetem is megjelent annál a kiadói csoportnál, amelyhez a Magvető is tartozik, és ha csak felületesen is, de ismertem az igazgatóját, aki, miután nyugdíjba készült menni, kitalálta, hogy én legyek az utódja. Nagyon meglepődtem, hogy honnan jött ez az ötlet! Nem éreztem magam elég felkészültnek ehhez. De persze nagyon izgatott a dolog, és elsétáltam öreg barátomhoz, Alexander Brodyhoz, elmondtam neki, mi a helyzet, s azt is, hogy én valójában éppen elhatároztam magamban, hogy nekem már soha többé nem lesz főnököm. Nem akarok több rendes munkahelyet, hanem inkább megpróbálok magánzóként élni, a tapasztalataimat és a kapcsolati tőkém kamatoztatva. De Alexander azt mondta, mindenképpen el kell vállalnom ezt az igazgatói felkérést, hülye, aki nemet mond erre, mert ilyen lehetőség csak egyszer adódik az életben. Ha kiderül, hogy nem

tudom csinálni, ráérek akkor eldönteni, hogyan tovább. Ez elég egyszerű bölcsesség volt, de rájöttem, hogy igaza van és én túlgondoltam az egészet. Úgyhogy igent mondtam, így lettem a Magvető és az Athenaeum igazgatója. De aztán az is kiderült az idén, hogy ha szerzőként is haladni akarok, sok lesz a két kiadó vezetése. A tulajdonosokkal kitaláltuk, hogyan lehet ezt úgy csinálni, hogy mindenkinek jó legyen. Megszabadítottak az adminisztratív terhektől, valamint a szerzői jogi kérdések bogarászásának feladatától, és a hat kiadót összefogó egész csoport kreatív vezetője lettem. Lényegében egy konkrét területen főnöke a korábbi önmagamnak.

De minden nehézsége ellenére szerettem a kiadó igazgatói munkámat. Most már eligazodom a könyves szakma minden szintjén. És hát főleg az okozott örömet, hogy láttam a munkám végeredményét. Én egész életemben a pofázásból éltem. Vagy tanítottam, vagy tanácsot adtam, és hogy mi lesz azzal, amit én szellemi terméként előállítok, azt nem tudhattam. Most viszont ott volt a munkafolyamat végén a könyv! Egy kézzel fogható, eladható termék, mint a cipőfelsőrész-készítőnél, és ez teljesen új élmény volt nekem. Nem mellékesen nagyon jó eredményeket ért el a Magvető a vezetésem alatt. Egyrészt gazdasági szempontból, másrészt, mert mi nyertünk minden díjat, ami ebben a szakmában Magyarországon létezik. Tehát ideális pillanat volt ahhoz, hogy váltsak. Szerénytelenül: a csúcson kell abbahagyni. Egyébként van bennem egy antropológiai optimizmus, azaz mindig, minden helyzetről és dologról elhiszem, hogy azon lehet javítani. És ehhez néha hasznos mások ötletét is elfogadni.